

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄. - ΤΕΥΧΟΣ ΙΒ΄.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1880

Οὐκ ἔστι περὶ δούλιον θεοτόκου ἀνθρώπου
βουλευσάτω ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θεαγῆς.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1880

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΑΜΙΣΟΥ¹

ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΑΥΤΗΝ ΧΩΡΑΣ.

ὑπό Γρηγ. Ἀερικοῦ διδασκάλου ἐν Ἀμισῶ.

Περιφέρεια Τσαρσαμπᾶ.

Ἰκανὰ χωρία ἀποτελοῦσι τὴν περιφέρειαν ταύτην περιλαμβάνουσαν τὴν ἐκτεταμένην πεδιάδα τῆς Θεμισκύρας μετὰ τῶν παρακειμένων ὄρέων καὶ λόφων. Ἐπὶ μὲν τῆς πεδιάδος τῆς πάλαι πεφιλημένης χώρας τῶν Ἀμαζόνων ἀποκατέστησαν οἱ ἐσχάτως ἐκ Ῥωσίας μεταναστεύσαντες συγγενεῖς αὐτῶν Κιρκάσιοι, οἵτινες διὰ τοῦ ληστρικοῦ αὐτῶν βίου πολλὰ πράγματα κυβερνώσι τε καὶ κυβερνωμένοις παρέχοντες, κατέστησαν τὴν ἄλλως τε πλουσίαν καὶ εὐφορωτάτην ταύτην χώραν κρησφύγετον καὶ ἐστὶν τῶν καθ' ἑκάστην τὰς ἀπανθρωποτέρων ληστοπραξίας ἐπιχειρούντων ὁμοφύλων αὐτῶν ὥστε ἡ ἄλλοτε πλουσίως τὰ πρὸς τὸ ζῆν τοῖς φιλησύχοις ἐνταῦθα κατοικοῖς παρέχουσα αὕτη χώρα ἀπέβη τὸ φόβητρον αὐτῶν. Ἐπὶ δὲ τῶν παρακειμένων ὄρέων καὶ λόφων κατοικοῦσιν Ἕλλη- νες, Ἀρμένιοι ἱκανοὶ καὶ οὐκ ὀλίγοι Ὄθωμανοί.

Οἱ ἐν τῷ διχμερίσματι τούτῳ Ἕλληνας ὡς πρὸς τὰ γράμματα ὑπολείπονται πολὺ τῶν γειτόνων αὐτῶν, διότι ὀλίγιστα μόνον χωρία διατηροῦσι σχολεῖα, καὶ ταῦτα εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Ἐκ τῶν εὐαρίθμων τῶν περὶ τὴν Θεμισκυραν χωρίων, μόνον τὰ ἀκόλουθα, Τσάμαλα, Ἰολοῦ-Κιόλ, Τζάλ, Δουντζουτζάκ καὶ τινὰ ἄλλα, καθ' ἃ συνορεύοντα πρὸς τὸ διαμέρισμα Μαδέν, ἐφιλοτιμήθησαν νὰ διατηρῶσιν ἀνά ἐν Γραμματοδιδασκαλεῖον πάντα ὅμως τὰ ἄλλα εἰς τὸν βόρβορον τῆς ἀμαθείας κυλίονται, οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς δικέλλας γιγνώσκοντα τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔδωκε ζῶην εἰς τὸν εἰς τὸν εἰσχωρήσαντα πρό τινοσ καὶ ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις, ὡς μὴ ὄφελε, προτεσταντισμὸν, ὅστις ἀπειλεῖ νὰ κατακλύσῃ ὀλοκλήρους ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικωτάτας πόλεις.² Εἶθε δὲ

¹ Συνέχ. δρὰ τεύχος Ζ' καὶ Η' σελὶς 361.

² Δὲν δύναμαι ἐνταῦθα νὰ παρέλθω ἐν σιγῇ τὸ μόνον πρό τινων ἡμερῶν συμβάν ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ἐπεισόδιον, ὅπερ καταθλίβει παντὸς Ἕλληνοσ καρδίαν ἀναλογιζομένου, ὅτι πάντα ταῦτα ἐκ πολιτικῶν ὄλως ἀπορρέουσι σκοπῶν. Μεταξὺ τῶν κατὰ τὴν περιφέρειαν Τσαρσαμπᾶ χωρίων συγκαταριθμεῖται καὶ τὸ Γιάγ-πασάν, χωρίον ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ὀλιγίστων νεωστὶ ἀναδειχθέντων Διαμαρτυρομένων οἰκούμενον, εἰς τὸ ὅποσον εἰσχωρήσαντες οἱ τὸν χριστιανισμὸν

καὶ οἱ ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις Ἕλληνες ἔχοντες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν τοὺς ἐν τῷ διαμερίσματι Μαδὲν ὁμογενεῖς νὰ ἐμιμοῦντο κατὰ τι τὴν φιλομουσίαν αὐτῶν!

Περίξ τῆς Θεμισκύρας ἱκανὰ προσέτι χωρία ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἀρμενίων καὶ οὐκ ὀλίγα ὑπὸ Ὀθωμανῶν οἰκούμενα ὑπάρχουσιν· ἐξ ὧν τὰ μὲν Ἀρμενικὰ δεικνύουσι μικρὰν τινα φιλοτιμίαν πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῆς πατρῴας αὐτῶν γλώσσης, μεταχειρίζου.ενα τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν καὶ ὡς διδασκάλους· τὰ δὲ Ὀθωμανικὰ τὸν Ἐπιμενίδιον ὑπνώττουσι.

Γαζηλῶν «Πάφρα.»

Βορειοδυτικῶς τῆς Ἀμισοῦ ἐπὶ 8 ὥρας τις ὁδούων καὶ διερχόμενος τὴν

τοῖς χριστιανοῖς διδάσκοντες Προτεστάνται ἐνέσπειραν τὰ πρῶτα ζιζάνια, παρὰ σύραντες χωρικούς τινες δελεασθέντας ἐκ τοῦ μισθοῦ μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν δογμάτων τῆς νέας αὐτῶν αἰρέσεως, οὓς καὶ μεταχειρίζονται ὡς ὄργανα πρὸς ὃν ἐπιδιώκουσι σκοπὸν. Οἱ νέοι οὗτοι προσήλυτοι ἐπιθυμοῦντες, ὡς φαίνεται, νὰ ἐπιδείξωσι πρὸς τοὺς πάτρωνας τὴν μεγίστην αὐτῶν πρὸς τὰ νέα δόγματα ἀφοσίωσιν, ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ θραύσαντες τὰς κλεῖς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ῥηθέντος χωρίου, εἰσώρμησαν καὶ διὰ τοῦ βαρβαρικωτέρου τρόπου ἔθραυσαν καὶ κατεκερμάτισαν εἰκόνας, κανδύλας καὶ πᾶν ὅ,τι πρόχειρον εὔρον ἐπιλέγοντες τὰ αἴσχιστα κατὰ τῶν Ἀγίων, ὧν τὰς εἰκόνας ἔτυχε νὰ θραύσωσιν· ἀποπερατώσαντες τὸ ἀνδραγάθημα τοῦτο διηυθύνθησαν εἰς τὴν μικρὰν τοῦ χωρίου σχολὴν καὶ κατεδάφισαντες τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος ἀπῆλθον ἀνενόχλητοι. Τῆ ἀληθείᾳ αἱ θηριώδεις αὗται πράξεις ἠρμοζον εἰς ἄλλον αἰῶνα μᾶλλον ἢ τὸν εἰκοστόν, ὅποτε καὶ παρὰ τῶν ἀγριωτέρων τῆς ὑψηλίου δὲν ἀναμένει τις τὸ τοιοῦτον. Ἴδου λοιπὸν φωτισμός! Ἴδου ποδηγέτησις καὶ νοουθεσία πρὸς τὰ καλὰ! (διότι τὰ κακῶς κείμενα ἐπανορθοῦσιν ὡς λέγουσιν.) Ἐὰν καὶ ἐν καιρῷ τῆς κατὰ τὴν Μικρασίαν βαρβαρότητος συνέβαινον τοιαῦτα ὑπ' ἄλλοθρήσκων, οὐδὲ ἔχνος τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν θὰ ὑπῆρχε σήμερον ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, καὶ οὐχὶ ἔθνος πρωτεῦον πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐν Τουρκίᾳ. Οἱ δυστυχεῖς χωρικοὶ συναγαγόντες τὰ τεμάχια τῶν τεθλασμένων ἱερῶν ἀντικειμένων ἔδραμον ἀμέσως πρὸς καταγγελίαν εἰς τὴν ἀρχήν, ἣτις καὶ ἔπεμψεν εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀνοσιουργήματος ἀνακριτὰς πρὸς ἀκριβῆ ἐξέτασιν τοῦ γεγονότος. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἑλληνικὴ κοινότης τῆς Ἀμισοῦ, ἔνθα ἐγένετο ἡ καταγγελία, λυπηθεῖσα κυρίως ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ, ἀνέλαβεν αὐτὴ καὶ διεξήγαγε τὴν δίκην καταλήξασαν εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐλαφροτάτης ποινῆς τριμήνου φυλακίσεως. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ποινὴ αὕτη δὲν ἀνταπεκρίθη πρὸς τὸ διαπραχθὲν ἀνοσιούργημα καὶ τὰς προσδοκίας τῆς ἀναλαβούσης τὴν δίκην κοινότητος, σκεπτόμενοι ὁμῶς ὅτι ἀπεφασίσθη παρ' ἀνδρῶν μηδὲν, τὸ κατ' αὐτοῦς, ἐνδιαφέρον ἐχόντων, ὡς ἄλλοεθνῶν καὶ ἄλλοθρήσκων, δὲν δυνάμεθα ἢ ν' ἀρκεσθῶμεν καὶ εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα· εὐελπιστοῦμεν δὲ ὅτι εἰ μὴ τι ἄλλο, τοῦλάχιστον γενήσεται καλὸν παράδειγμα τοῖς τὰ τοιαῦτα ἐπιχειροῦσι νεοφωτίστοις.

Γαζηλωνίτιδα χώραν, φθάνει εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἄλυος ποταμοῦ (Κιζήλ ἱρμάκ) καὶ πρὸς τὰς τέσσαρας ὥρας τῆς θαλάσσης ἀπέχουσαν Γαζηλῶνα (Πάφραν). Ὡς εἰκάζεται, ἡ πόλις αὕτη ἦτα τὸ πάλαι ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως, ἣτις νῦν Κουμτζιγάζ μὲν καλεῖται, οὐδὲν δ' ἄλλο περιέχει ἢ ἓνα ξενῶνα μετὰ σταύλου πρὸς ἀνάπαυλαν τῶν ἀπ' Ἀμισοῦ εἰς Πάφραν χάριν ἐργασιῶν μεταβαινόντων ἐμπόρων· ἄγνωστον ὅμως παντάπασι κατὰ ποίαν ἐποχὴν ἐγένετο ὁ ἀποκλεισμός οὗτος. (Ἡ παραλία αὕτη κυρίως ἐστὶν ἡ κατὰ Στράβωνα Γαζηλωνίτις χώρα).

Ἡ νῦν πόλις κεῖται, ὡς προεῖπον, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἄλυος ποταμοῦ, εἰς 15 λεπτῶν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν, καθ' ἐκάστην πλημμύραν προχωροῦντος πρὸς τὴν πόλιν, ὥστε μετὰ παρέλευσιν οὐ πολλῶν ἐτῶν θὰ ὑφίσταται καὶ ἡ πόλις αὕτη τὰς συνεπείας τῶν πλημμυρῶν. Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων, Ὀθωμανῶν καὶ Ἀρμενίων τῶν πλείστων ἐντοπίων· ἐκ τῶν Ἑλλήνων πολλοὶ καὶ οἱ ἐπισημότεροι ἐσχάτως χάριν ἐμπορίου ἐκ Καισαρείας ἀποκατέστησαν. Περιέχει δὲ νῦν ἡ Πάφρα περὶ τὰς 1000 οἰκογενείας, ἐξ ὧν 250 εἰσὶν Ἑλληνικαί, ἰσάριθμοι σχεδὸν Ἀρμενικαὶ καὶ αἰλοῖπαὶ Τουρκικαί.

Ἐμπορίον. Τὸ μόνον σημαντικὸν προϊόν τοῦ τόπου εἰσὶ τὰ καπνά, ἅπερ καὶ προτιμῶνται τῶν τῶν ἄλλων μερῶν, διότι ἐκτὸς τῆς πρωτεύουσας ποιότητος αὐτῶν, τυγχάνουσι καὶ καλῆς περιποιήσεως ὑπὸ τῶν κατοίκων μεγάλως ἐπιτηδευομένων εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν. Γίνεται δὲ μεγάλη ἐξαγωγή ἐντεῦθεν, καὶ μάλιστα ὅταν ὑπάρχη ἔλλειψις τοῦ εἶδους τούτου εἰς τὴν Εὐρώπην.

Δημοσίαι ἐκπαίδευσις. Οἱ Παφραῖοι ἐκπαλαὶ διετῆρουσι καλὰ σχολεῖα καὶ ἤδη τὴν αὐτὴν ἐξακολουθοῦσι νὰ δεικνύωσι προθυμίαν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴν ἀνάκτησιν τῆς πατρίδος αὐτῶν γλώσσης, ἣτις δυστυχῶς ἐξέλιπεν ὀλοσχερῶς ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς· λυπηρὸν τῇ ἀληθείᾳ τὸ νὰ βλέπη τις Ἑλληνας μὴ ἐννοοῦντας τὴν ἑλληνικὴν, πλὴν ἔτι λυπηρότερον θὰ ἦτο, ἐὰν ἔβλεπε τοὺς τοιούτους ἀδιαφοροῦντας πρὸς τὴν σύστασιν καὶ τὸν καταρτισμὸν τῶν σχολείων τῆς κοινότητος αὐτῶν, ὅπερ ὁμολογουμένως παρημποδίζει τὴν ἀποσκοράκισιν τῆς κατ' ἀνάγκην ἐπιβληθείσης αὐτοῖς ξένης γλώσσης· ἤδη ὅμως βλέπων τὴν μεγάλην πρὸς τὰ γράμματα αὐτῶν ἀφοσίωσιν, δὲν δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ βλέπων περὶ τῆς μεγάλης πρὸς τὰ γράμματα αὐτῶν ἀφοσίωσεως, οὐδ' ὅτι μετὰ παρέλευσιν οὐ πολλῶν ἐτῶν θέλει ἐκλίπει καὶ ἐντεῦθεν ἡ ὅλως ξένη αὕτη τοῦ Ἑλληνοῦ γλώσσα· ὁ δὲ περιερχόμενος

τὴν Μικρὰν Ἀσίαν θὰ εὐρίσκη τὸν Ἑλληνισμόν ἀκμάζοντα καὶ ἐνταῦθα. Ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου διατηροῦσι λίαν φιλοτίμως σχολεῖα ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἤτοι Ἑλληνικὸν ὑπὸ ἓνα ἑλληνοδιδάσκαλον, Ἀλληλοδιδασκτικὸν ὑπὸ δύο διδασκάλους καὶ Παρθεναγωγεῖον.

Καὶ ἐνταῦθα ἡ ἐτησίαι δαπάνη ἀνερχομένη εἰς 300 λίρας συλλέγεται δι' ἐράνου τῶν πολιτῶν.

Περιφέρεια Πάφρας.

Ἰκανὰ καὶ τὴν περιφέρειαν ταύτην ἀποτελοῦσι χωρία τὸ πλεῖστον ἑλληνικά, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἀποκλειστικῶς εἰσὶ γεωργοί, κύριον ἔργον ἔχοντες τὴν καπνοφυτείαν. Ἡ κατάστασις ἐν γένει τῶν χωρίων τούτων εἶνε οἰκτρά· οὐδὲν ἔχνος φιλοτιμίας εὐρίσκει τις παρὰ τοῖς ἐνταῦθα χωρικοῖς, οἵτινες παραβαλλόμενοι πρὸς τοὺς γείτονάς των ὑλικῶς μὲν εἰσὶ κατὰ πολὺ ὑπέρτεροι, ὡς καλιεργοῦντες γαίας καλλιτέρας τῶν ἄλλων, ἠθικῶς ὅμως εἰσὶν ὑποδεέστεροι, μηδεμίαν προσοχὴν δίδοντες εἰς τὰ κοινοτικά των καὶ εἰς τὴν διατήρησιν σχολείων. Ἀνάγκη εἶνε, νομίζω, κατεπίγουσα ὅπως οἱ ἀρμόδιοι ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν των καὶ ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις, ἵνα μὴ προλάβωσι καὶ ἐνταῦθα οἱ ἐκ τοιούτων περιστάσεων ἐπωφελοῦμενοι ἱεραπόστολοι.

Ἄ λ υ ς π ο τ α μ ὁ ς. Ὁ ποταμὸς οὗτος ἔχων τὰς πηγὰς του ἀπὸ τῶν ὄρέων Ἀργαίου καὶ Ἀντιταύρου δρίζει τὸν Πόντον ἀπὸ τῆς Παφλαγονίας· διερχόμενος δὲ πλησίον τῆς Σεβαστείης λαμβάνει ὀλίγην ἀλμυρότητα, ἐξ οὔ καὶ Ἄλυσ ἐπωνομάσθη, «εἰσὶ δ' ἐν τῇ Ξιμήνῃ ἄλαι ὀρυκτῶν ἄλων, ἀφ' ὧν εἰκάζεται εἰρηῆσθαι Ἄλυν τὸν ποταμόν.» (Στράβ. IB' 561—562). Οὗτος καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους εἶνε ἀδιάβατος καὶ ἐπικίνδυνος εἰς τὰς χώρας, τὰς ὁποίας διαβρέχει, διὸ καὶ οἱ Τοῦρκοι Κιζήλ ἱρμάκ (ἐρυθρὸν ποταμόν) ὀνομάζουσιν αὐτὸν, ὡς πολλὰς προξενοῦντα ζημίας. Χύνεται δὲ εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν 4 ὥρας μακρὰν τῆς Πάφρας, σχηματίζων τρία στόμια, καὶ μολονότι σήμερον καθίσταται ἄχρηστος τοῖς πλοίοις ἕνεκα τῆς μεγάλης ὀρμῆς του, δύναται ὅμως νὰ γίνῃ πλευστός καὶ ἀποβῆ ὠφέλιμος. Οὗτος ἐστὶν ὁ μεγαλειότερος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ποταμὸς.

(ἀκολουθεῖ).